

EU2013.LT

Det Europæiske Kriminalpræventive Net

EUCPN-værktøjskasse

Nr. 4

Bekæmpelse af vold i hjemmet i EU – politikker & praksis

Inden for rammerne af projektet om oprettelse af et europæisk kriminalpræventivt center – "Towards a European Centre of Expertise on Crime Prevention" – EUCPN's sekretariat, december 2013, Bruxelles

Med finansiel støtte under EU-programmet om forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet
Europa-Kommissionen – Generaldirektoratet for Indre Anliggender

Bekæmpelse af vold i hjemmet i EU – politikker & praksis

Forord

I den fjerde værktøjskasse i serien offentliggjort af EUCPN's sekretariat er der fokus på hovedtemaet for det litauiske formandskab og for konferencen om bedste praksis i 2013, nemlig forebyggelse af vold i hjemmet. Første del af værktøjskassen indeholder en oversigt over eksisterende politik- og lovgivningsforanstaltninger i EU og i EU-medlemsstaterne og generelle oplysninger om indsamlede data og EU-støtteprogrammer på dette område. I anden del er der fokus på de eksempler på god og lovende praksis, der blev indsendt af de 18 medlemsstater, som deltog i konkurrencen om den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris (ECPA) i 2013. Der lægges særlig vægt på en række vigtige aspekter, som ofte hænger sammen med vold i hjemmet, og som der var fokus på i Sveriges, Belgiens og Kroatiens prisvindende projekter. Følgende emner behandles: offerstøtte og frafald i sager om vold i hjemmet, samarbejde mellem forskellige myndigheder og kædemodellen samt tidlig forebyggelse og betydningen af uddannelse. Derefter sammendrages drøftelserne på konferencen om bedste praksis (Vilnius, den 11.-12. december 2013) og en række relevante konklusioner udarbejdet under den sidste runde af konferencen af fire deltagende eksperter, som var blevet inviteret af EUCPN's sekretariat. Endelig indeholder den sidste del af værktøjskassen en oversigt over alle indsendte ECPA-projekter.

Værktøjskasserne er som sædvanlig udarbejdet på engelsk og er tilgængelige på EUCPN's websted¹. For at sikre, at dokumentet kommer ud i og anvendes i brede kredse, er værktøjskassens del 2 imidlertid blevet oversat til forskellige nationale EU-sprog med støtte fra Kommissionen, GD for Indre Anliggender og GD for Oversættelse.

Juridisk meddelelse

Indholdet af denne publikation afspejler ikke nødvendigvis de officielle holdninger i EU-medlemsstaterne eller i EU's organer eller institutioner.

Forfattere

EUCPN's sekretariat i samarbejde med det litauiske formandskab for Rådet for Den Europæiske Union, 2013.

EUCPN's sekretariat

Waterloolaan / Bd. de Waterloo 76 1000 Bruxelles, Belgien

Tlf.: +32 2 557 33 30 Fax: +32 2 557 35 23

eucpn@ibz.eu – www.eucpn.org

¹ www.eucpn.org

Tak

Denne værktøjskasse er blevet udviklet i tæt samarbejde mellem EUCPN's sekretariat² og det litauiske formandskabs stab, der gjorde en fantastisk indsats i forbindelse med tilrettelæggelsen af konferencen om bedste praksis i 2013 og uddelingen af den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris. Vi skylder derfor Dalia Kedavičienė og hele den litauiske stab en stor tak for deres input, støtte og feedback.

Vi takker ligeledes alle nationale EUCPN-repræsentanter og suppleanter og akademiske kontaktpunkter, der løbende har støttet vores arbejde, delt deres viden og bidraget med oplysninger til denne værktøjskasse.

En særlig tak til de fire eksperter, der påtog sig opgaven som debatledere under de forskellige panelsessioner på konferencen om bedste praksis og bidrog til værktøjskassens indhold og konklusioner: Anne Groenen (Thomas More Kempen University College, Belgien), João Lazaro (den portugisiske støtteforening for ofre, Portugal), Chiara Sgarbi (Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia, Italien) og John Kwaks (European Organisation of Probation (CEP)).

Vi vil også gerne takke Frédérique Fastré fra GD for Retlige Anliggender, kontor D2, ligestilling mellem kvinder og mænd, Europa-Kommissionen, og Marijke Weewauters fra det belgiske institut for ligestilling mellem kvinder og mænd, der var så venlige at dele deres viden på området og komme med feedback og en række meget nyttige kommentarer til temadokumentet.

Endelig vil vi gerne takke alle deltagerne i konkurrencen om den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris i 2013. Som ved tidligere konferencer om bedste praksis og konkurrencer om den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris blev vi igen utrolig rørt over alle deltagernes engagement i og begejstring for det arbejde, de gør i dagligdagen, og for deres vilje til at dele deres erfaringer med kolleger fra hele Europa. Det er en utrolig inspirationskilde for alle, der arbejder med forebyggelse og bekæmpelse af vold i hjemmet. Tak!

EUCPN's sekretariat

² Med finansiel støtte under EU-programmet om forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet, Europa-Kommissionen – Generaldirektorat for Indre anliggender.

Indholdsfortegnelse

DEL 2 – God og lovende praksis: Konference om bedste praksis og uddeling af den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris 5

1. God og lovende praksis vedrørende vold i hjemmet – generel oversigt over temaer og indsendte projekter – ECPA 2013 6
 - 1.1. De tre projekter: offerstøtte og straf, samarbejde mellem forskellige myndigheder og kædemodellen og tidlig forebyggelse og betydningen af uddannelse . 7
 - 1.1.1. Offerstøtte og straf i sager om vold i hjemmet 8
 - 1.1.2. Samarbejde mellem forskellige myndigheder og kædemodellen10
 - 1.1.3. Tidlig forebyggelse og betydningen af uddannelse13
 2. Foreløbige konklusioner fra konferencen om bedste praksis i 201315

Fremtidige udfordringer inden for forebyggelse af vold i hjemmet – EUCPN-videnudveksling 17

Andre interessante kilder til (praktiske) oplysninger og retningslinjer 19

Bilag I – Konklusioner og anbefalinger fra EUCPN's konference om bedste praksis i 2013..... 20

Konklusioner 20

- Generelle konklusioner.....20
- Taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger21
- Sociale støttemekanismer for voldsofre22
- Mægling i sager om vold i hjemmet22
- Programmer til ændring af voldelig adfærd og indvirkningen på strafniveauet.....23
- Risikovurdering og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse.....24

Anbefalinger om forebyggelse af vold i hjemmet..... 24

- Generelle anbefalinger24
- Taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger25
- Sociale støttemekanismer for voldsofre26
- Mægling i sager om vold i hjemmet27
- Programmer til ændring af voldelig adfærd og indvirkningen på strafniveauet.....27
- Risikovurdering og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse.....27

DEL 2 – God og lovende praksis: Konference om bedste praksis og uddeling af den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris

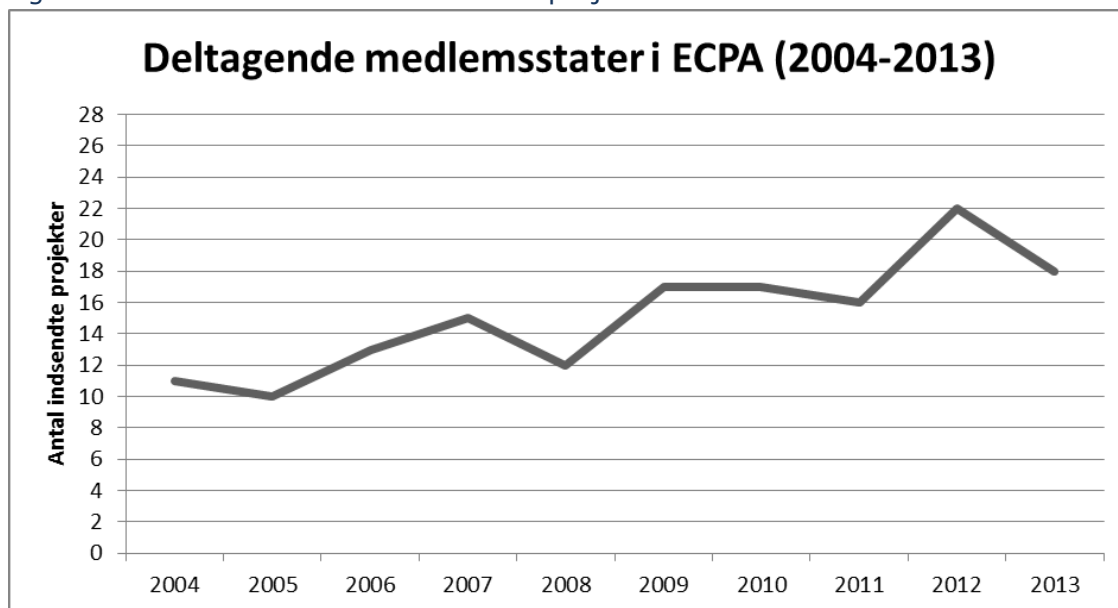
Konferencen om bedste praksis afholdes hvert år i december og samler praktikere og politiske beslutningstagere fra hele Europa, som således kan udveksle erfaringer.

Konferencen har siden 2004 været afholdt i forbindelse med konkurrencen om den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris (ECPA). Formålet med ECPA-konkurrencen er at uddele en offentlig pris for god og lovende praksis for kriminalitetsforebyggelse på grundlag af en vurdering foretaget af en jury bestående af eksperter fra forskellige medlemsstater.

ECPA-konkurrencen er åben for alle EU-medlemsstater, der indsender et temarelateret projekt, initiativ eller pakke af foranstaltninger til forebyggelse af kriminalitet, som er blevet gennemført med gode resultater og opfylder følgende kriterier (EUCPN, 2013a)³:

- i. Projektet skal have fokus på forebyggelse og/eller nedbringelse af den daglige kriminalitet og frygt for kriminalitet på det pågældende område.
- ii. Projektet skal være evalueret, og de fleste eller alle mål skal være opfyldt. Dokumentation for virkningerne med hensyn til at nedbringe kriminaliteten eller øge sikkerheden tillægges større vægt end andre typer resultater.
- iii. Projektet skal i videst muligt omfang være innovativt og involvere nye metoder eller nye tilgange.
- iv. Projektet skal være baseret på et samarbejde mellem partnere, når det er muligt.
- v. Organer og grupper i andre medlemsstater skal kunne kopiere projektet. De indsendte projekter skal derfor indeholde oplysninger om projektets finansielle omkostninger, finansieringskilden, gennemførelsesprocessen og relevant kildemateriale.

Figur 1 viser antallet af indsendte ECPA-projekter siden 2004.

³ EUCPN (2013a). Regler og procedurer for uddeling af den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris, version fra juni 2013. [<http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>]

Figur 1: Antal ECPA-deltagere pr. år i perioden 2004-2013
Kilde: EUCPN's websted

Da omkring 150 personer fra hele Europa deltager i konkurrencen hvert år, kan konferencen om bedste praksis og ECPA betragtes som omkostningseffektive instrumenter til hurtig og direkte udbredelse af gode forslag til forebyggelse af kriminalitet fra andre byer, kommuner, lande og organisationer, der står over for lignende udfordringer. Siden 2012 er vinderprojektet blevet tildelt et beløb på 10 000 EUR, og de to udmærkelser modtager hver 5 000 EUR (EUCPN, 2013b)⁴. Reglerne og procedurerne for ECPA-konkurrencen kan downloades i deres helhed på EUCPN's websted⁵.

1. God og lovende praksis vedrørende vold i hjemmet – generel oversigt over temaer og indsendte projekter – ECPA 2013

I år blev konferencen om bedste praksis tilrettelagt af det litauiske formandskab den 11.-12. december 2013 i Vilnius, Litauen. Det generelle tema var **forebyggelse af vold i hjemmet**. I indkaldelsen af bidrag, der blev lanceret i juli 2013, blev vold i hjemmet defineret som "*enhver form for truende adfærd, vold eller overgreb (af psykologisk, fysisk, seksuel, økonomisk eller følelsesmæssig art) mellem personer, der er eller har været intime partnere eller familiemedlemmer, uanset køn eller seksuel orientering. Enhver kan udsættes for vold i hjemmet, og vold kan forekomme i forhold af enhver art, uanset alder, køn, race, seksuel orientering, formueforhold og geografi.*"

Formandskabet valgte at fokusere på seks deltemaer under temaet vold i hjemmet:

1. programmer til ændring af voldelig adfærd og indvirkningen på strafniveauet
2. sociale støttemekanismer for voldsofre
3. risikovurdering og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse
4. mægling i sager om vold i hjemmet
5. taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger
6. retlige metoder og tekniske instrumenter til beskyttelse af ofre.

I alt 18 lande – det hidtil næsthøjeste antal deltagere – indsendte et projekt under fire af de seks ovennævnte deltemaer: programmer til ændring af voldelig adfærd, sociale støttemekanismer, risikovurdering og taktikker. Derudover indsendte en række lande i fællesskab "yderligere projekter" – 10 i alt – vedrørende vold i hjemmet.

Den 11.-12. november 2013 mødtes ECPA-juryen i Vilnius, Litauen, for at vurdere dette års indsendte projekter. Som fastlagt er juryen sammensat af op til otte medlemmer – højst to medlemmer pr. medlemsstat – af i) det nuværende EU-formandskab, ii) det tidligere EU-formandskab og iii) de to kommende formandskaber. I år bestod juryen af:

- Evaldas Visockas og Kristina Smirnova for Litauen

⁴ EUCPN (2013b). Det Europæiske Kriminalpræventive Net (EUCPN): Kriminalpræventive aktiviteter på EU-niveau og på nationalt og lokalt niveau. In: EUCPN's sekretariat (eds.), *EUCPN's serie af temadokumenter*, nr. 4, Bruxelles: Det Europæiske Kriminalpræventive Net. [http://www.eucpn.org/pubdocs/EUCPN%20Thematic%20Paper%20no4_EUCPN-Crime%20prevention%20activities%20at%20the%20EU,%20national%20and%20local%20level.pdf]

⁵ Se: <http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>

- Doncha O’Sullivan og Trevor Noonan for Irland
- George Halivopoulos og Anastasia Chalkia for Grækenland
- Nicola Palmiero og Isabella Mastropasqua for Italien

Dalia Kedaviciene, formand for EUCPN under det litauiske formandskab, var formand for juryen, og Rosita Vanhauwaert og Belinda Wijckmans, EUCPN's sekretariat, bistod juryen.

Del 3 i denne værktøjskasse omfatter faktablade om alle indsendte ECPA-projekter. I de følgende afsnit redegøres først nærmere for de tre projekter, som jurymedlemmerne tildelte en særlig pris i år.

1.1. De tre projekter: offerstøtte og frafald, samarbejde mellem forskellige myndigheder og kædemodellen og tidlig forebyggelse og betydningen af uddannelse

Selv om juryen fandt alle projekterne bemærkelsesværdige og anerkendte indsatsen til forebyggelse af vold i hjemmet, fremhævede juryen tre projekter som særlig bemærkelsesværdige. Der var tale om følgende projekter:

Det prisvindende ECPA-projekt i 2013 fra Sverige om oprettelse af et center til forebyggelse af vold i parforhold (Relationship Violence Centre (RVC)). Dette projekt ledes af socialforvaltningen, Stockholm by. Juryen roste projektet for den videnskabelige tilgang, det direkte fokus på ofret og den integrerede tilgang. Projektet har klare og specifikke mål, og investeringen er beskeden, hvilket gør det lettere at kopiere projektet i andre byer og regioner. En ekstern

evaluering viste, at der rent faktisk blev indbragt flere sager for domstolene, når centret var inddraget, hvilket vidner om dets effektivitet.

Det belgiske CO3-projekt blev tildelt udmærkelsen for "Bedste samarbejde".

Dette projekt ledes af provinsen og byen Antwerpen. Selv om der i øjeblikket kun er tale om et pilotprojekt, og det synes lidt dyrt, roste juryen projektet som et godt eksempel på, hvordan de berørte myndigheders indsats mod vold i hjemmet kan harmoniseres. Metoden er solid, der er blevet foretaget en imponerende problemanalyse, og der er ikke kun fokus på ofre og gerningsmænd,

men også på familien som helhed. Det er et lovende projekt, og det ville være interessant at se på projektet igen om et år eller to.

Det kroatiske projekt "Et liv uden vold" blev tildelt udmærkelsen for "Bedste tidlige forebyggelse".

Dette projekt ledes af indenrigsministeriet og De Forenede Nationers Udviklingsprogram (UNDP) i Kroatien og i samarbejde med en række lokale ngo'er og myndigheder. Juryen satte stor pris på projektets fokus på tidlig forebyggelse blandt unge. Projektet forsøger at gøre op med det traditionelle syn på kvinder og således at bryde den sociale arv, hvilket er meget værdifuldt. Det ville være nyttigt at få flere oplysninger om den reelle

indvirkning og således få en mere solid dokumentation.

Der redegøres nærmere for disse projekter og alle de øvrige projekter i del 3 og på EUCPN's websted⁶.

I de følgende afsnit redegøres for en række vigtige aspekter, som ofte hænger sammen med vold i hjemmet, og som der var fokus på i Sveriges, Belgiens og Kroatiens prisvindende projekter.

1.1.1. Offerstøtte og frafald i sager om vold i hjemmet

Det svenske RVC blev oprettet for at yde støtte til ofre for vold i hjemmet, forbedre samarbejdet mellem politiet, de sociale myndigheder og anklagemyndigheden og styrke ofrene, således at de får mod til at indgive en anmeldelse og få sagen hele vejen igennem strafferetssystemet, hvilket kan føre til flere retsforfølgninger og domfældelser. Det sidste er ofte et problem i sager om vold i hjemmet. Ofrene er ofte ikke parat eller i stand til at samarbejde med det strafferetlige system, hvilket betyder, at sager opgives på et tidspunkt i processen. Det kaldes frafald.

⁶ Se: <http://www.eucpn.org/eucp-award/entries.asp?year=2013>.

Ud over den utilstrækkelige anmeldelse af vold i hjemmet til politiet er der en stor risiko for, at sager om vold i hjemmet ikke føres gennem hele den retlige procedure. Dette kan skyldes offer- eller systemrelaterede faktorer, f.eks. politiets og andre sociale og retlige myndigheders behandling af anmeldelsen, de beslutninger, der træffes af anklagemyndigheden og domstolene, eller de beslutninger, der træffes af ofrene selv (Hester & Westmarland, 2005⁷). I det svenske eksempel blev de fleste sager om vold i hjemmet anmeldt til politiet i perioden 2002-2006 opgivet på grund af utilstrækkelige beviser, hvilket enten kan skyldes, at ofret ikke ønsker at deltage i efterforskningen, eller at der ikke er nogen vidner eller dokumenterede skader osv. For så vidt angår beskyttelsen af ofre og retsforfølgningen af gerningsmændene, men også af hensyn til den afskrækkende virkning og forebyggelsen af reviktimisering, står det klart, at frafald er en stor udfordring for alle aktører i det strafferetlige system.

Bekæmpelse af frafald i sager om vold i hjemmet var en af prioriteterne under det cypriotiske formandskab i 2012. Det cypriotiske politi bestilte en rapport (Pavlou, Zobnina & Veis, 2012)⁸ i forbindelse med udarbejdelsen af EU's håndbog om bedste politipraksis i forbindelse med bekæmpelse af frafald i sager om vold i hjemmet – *EU Handbook of best police practices on overcoming attrition in domestic violence cases* (Rådet for Den Europæiske Union, 2012a⁹ og 2012b¹⁰), som indeholder en omfattende litteraturgennemgang og analyse af eksisterende strategier og god praksis i forskellige EU-lande. I henhold til denne rapport og håndbogen havde de mest lovende og vellykkede foranstaltninger til fremme af ofrenes samarbejdsvilje og nedsættelse af frafaldsprocenten en række fælles træk, som også præger det svenske RVC-projekt, jf. tabel 2 nedenfor.

Den cypriotiske politirapport	Det svenske RVC
Samarbejde mellem forskellige myndigheder , der behandler sager om vold i hjemmet	RVC er et forbindelsesled mellem offentlige myndigheder, navnlig politiet, de sociale myndigheder og anklagemyndigheden og mellem ofret og disse myndigheder
En tilgang med fokus på ofrets sikkerhed sikrer navnlig ofrets sikkerhed under hele processen og øger således ofrenes vilje til at samarbejde med det strafferetlige system	RVC støtter ofret gennem fem rådgivningssamtaler, tilbyder øjeblikkelig psykosocial støtte, etablerer kontakt til de sociale myndigheder og sundhedssektoren, tilvejebringer dokumentation for skader, tilbyder husly under beskyttede forhold og etablerer kontakt til politiet
En individuel tilgang (f.eks. under	Ofrene kontaktes senest 48 timer efter

⁷ Hester, M. & N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*, Home Office Research Study 290, London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

⁸ Pavlou, S.E., A. Zobnina & Veis (2012). *Overcoming attrition in domestic violence cases (provisional edition)*, Nicosia: Polithovedkvarteret i Cypern.

[[http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report\(Provisional\)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8](http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report(Provisional)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8)].

⁹ Rådet for Den Europæiske Union (2012a) *Rådets konklusioner om bekæmpelse af vold mod kvinder og sikring af støtte til ofre for vold i hjemmet* vedtaget den 6. december 2012.

[<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=DA&t=PDF&qc=true&sc=false&f=ST%2017444%202012%20INI>].

¹⁰ Rådet for Den Europæiske Union (2012b) *Draft European Union handbook of best police practices on overcoming attrition in domestic violence cases*, 12719/2/12 REV 2 ENFOPOL 239.

hensyntagen til økonomiske, kulturelle og etniske forskelle) i stedet for at følge "én for alle"-princippet	anmeldelsen af voldsepisoden – partner- eller æresrelateret vold – af en socialarbejder, der vil forhøre sig om deres situation og træffe de nødvendige foranstaltninger
Gennemsigtighed i procedurene , f.eks. ved at give ofrene rettidige oplysninger om deres sag og oplyse dem om deres rettigheder	Under rådgivningssamtalerne informerer RVC om den juridiske proces og kontakten til politiet og redegør indgående for politiets, anklagemyndighedens og domstolenes arbejde
Inddragelse af ofre og imødegåelse af deres behov i videst muligt omfang	Rådgivningssamtalerne er baseret på evidensbaserede arbejdsmetoder og er løsningsorienterede. Under samtalerne inddrages ofrene for at få dem til at føle, at de deltager i deres egen udviklingsproces, og deres styrke opbygges ved at tale om modstandskraft i stedet for at beskrive dem som passive og svage

Tabel 2: Hovedtræk ved vellykkede foranstaltninger identificeret i den cypriotiske politirapport (Rådet for Den Europæiske Union, 2012b: 13) og relateret til det svenske ECPA-projekt i 2013

Eksterne evalueringer af det svenske RVC-projekt viste, at 42 % af de sager, hvor RVC var involveret, resulterede i retsforfølgning sammenlignet med kun 24 % af de sager, hvor RVC ikke var involveret. Derudover var feedbacken fra de ofre, der fik støtte fra RVC, meget positiv, og samarbejdet mellem politiet, de sociale myndigheder og anklagerne er blevet forbedret.

1.1.2. Samarbejde mellem forskellige myndigheder og kædemodellen

I lighed med det svenske RVC-projekt har det belgiske CO3-projekt til formål at etablere et samarbejde mellem forskellige myndigheder, dvs. de lokale administrative myndigheder (byen og provinsen Antwerpen), politi og retsvæsen og de sociale myndigheder. CO3-projektet går imidlertid et skridt videre, idet det er baseret på en samlet og integreret strategi og et samarbejde med fokus på klienten, *der rækker ud over den enkelte organisation*: en klientorienteret organisation med 3 partnere.

Vold i hjemmet berører en lang række områder og tjenester, herunder sundhed, retsvæsen og velfærd. Anvendelse af en strategi med inddragelse af forskellige myndigheder til bekæmpelse af vold i hjemmet udspringer af tanken om, at et velorganiseret partnerskab kan skabe flere resultater end den enkelte organisation alene (Wyckmans et al., 2012¹¹). Et tværfagligt samarbejde mellem de enkelte organisationer eller tjenester kan føre til ny indsigt, men det kan samtidig være en udfordring, f.eks. navnlig med hensyn til at forene målsætningerne og de grundlæggende principper for det

¹¹ Wyckmans, D., J. Goedee & S. van Sommeren (2012). *Form a chain, break the circle – A phased entry plan for successful multi-agency collaboration in tackling domestic violence*, Hasselt: the Executive of the Provincial Council of Limburg.

strafferetlige system og de sociale myndigheder eller med hensyn til tildelingen af ressourcer (Haag, 1997¹², Rosenbaum, 2002¹³, Verhoeven et al., 2007¹⁴).

For at sikre, at disse partnerskaber kan fungere effektivt, er det tanken, at samarbejdet skal være af mere bindende karakter og ikke blot en uformel udveksling af oplysninger gennem et løst sammenknyttet netværk (Logar, 2006¹⁵). For at skabe disse tættere (bindende) forbindelser og koordinere arbejdet med alle involverede partnere er der blevet udviklet en kædemodel.

Kædemodellen er baseret på en harmonisering af de forskellige partners arbejds gange, etablering af fælles mål og et klientfokuseret samarbejde. Som understreget af Wyckmans et al. (2012), inspireret af Logar (2006) og Cropper et al. (2008)¹⁶ kan samarbejdets intensitet variere meget med hensyn til integration af partners individuelle aktiviteter og delingen af ressourcer og ansvaret for resultaterne. Forfatterne skelner mellem fire typer af samarbejde baseret på graden af intensitet (2012: 52-53).

- **Samarbejde:** et uformelt og løst sammenknyttet netværk af tjenester og organer, men uden integration af aktiviteter eller deling af ressourcer eller ansvar.
- **Koordination:** stadig et frivilligt netværk, hvor problemerne defineres i fællesskab og aktiviteterne integreres på organisatorisk plan. Ressourcerne er stadig adskilt, og der er ikke nødvendigvis et fælles ansvar. De nederlandske "sikre huse" (Veiligheidshuizen) er nævnt som eksempel på denne type samarbejde.
- **Tæt samarbejde:** et mere formelt og ambitiøst netværk med en fælles handlingsplan og fælles mål. Ressourcerne og ansvaret er for det meste fælles.
- **Integration:** et formelt netværk i en ny fælles struktur baseret på samarbejde i hverdagen, en fælles mission, integrerede aktiviteter, fælles ressourcer og fælles ansvar for resultaterne. De britiske MARAC-konferencer (Multi-Agency Risk Assessment Conferences) nævnes som et eksempel (se også: Robinson, 2006)¹⁷, Family Justice Centres (USA, UK) og CO3 (BE).

I CO3-projektet arbejder de forskellige partnere ud fra en fælles handlingsplan med fokus på familien. "Klienten" (i dette tilfælde familien) behøver ikke gå fra den ene organisation til den anden, hvilket generelt betyder gentagne nye samtaler og procedurer i hver organisation, idet der i partnerskabet mellem de forskellige myndigheder er fokus på familien, og proceduren kun skal indledes én gang for at sætte gang i en hel kæde af aktiviteter. Dette er klart illustreret i figur 2 nedenfor.

¹² Hague, G. (1997). Smoke screen or leap forward: interagency initiatives as a response to domestic violence. *Critical Social Policy*, 17(53), s. 93-109.

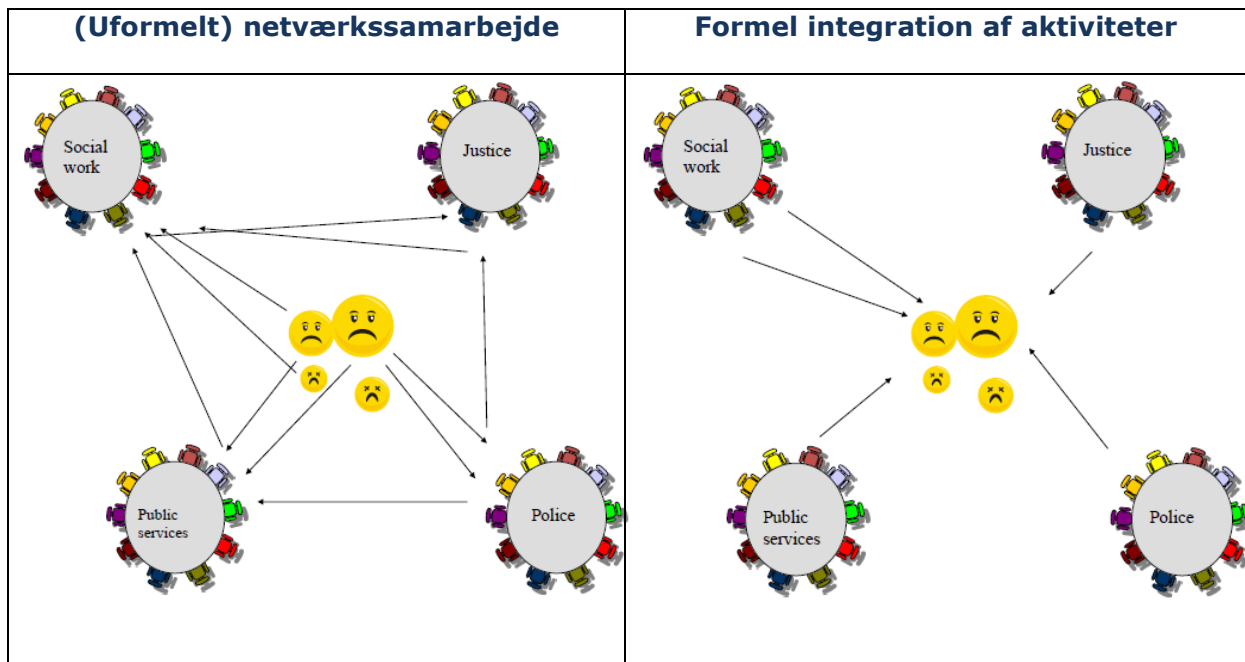
¹³ Rosenbaum, D. (2002). Evaluating multi-agency anti-crime partnerships: theory, design, and measurement issues. *Crime Prevention Studies*, 14, s. 171-225.

¹⁴ Verhoeven, B., G. Vanderstraeten & K. De Groof (2007). Samenwerking tussen CAW, politie en justitie. In: De Groof, K. & T. De Gendt (eds.), *Kans op slagen – Een integrale kijk op geweld in gezinnen*, Leuven: LannooCampus. [kun nederlandsk].

¹⁵ Logar, R. (2006). *Bridging gaps: From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation to tackling domestic violence*, Wien: Wave-koordinationskontoret.

¹⁶ Cropper, S., M. Ebers, C. Huxam & P. Smith Ring (2008). Introducing Interorganizational Relations. In (eds.): *The Oxford Handbook of Inter-Organizational Relations*, Oxford: Oxford University Press.

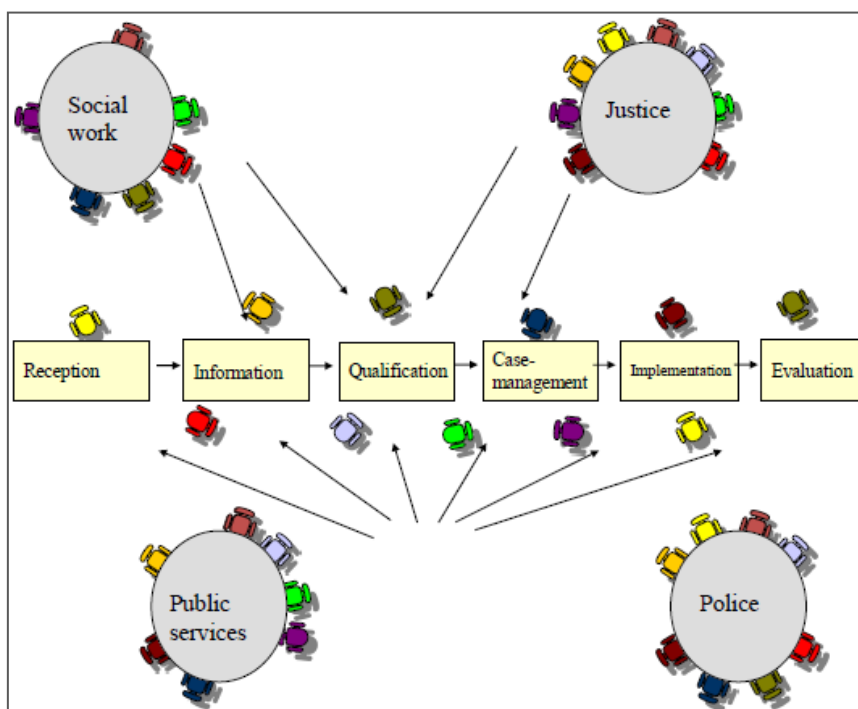
¹⁷ Robinson, A.L. (2006). Reducing repeat victimization among high-risk victims of domestic violence. The benefits of a coordinated community response in Cardiff, Wales. *Violence Against Women*, 12(8), s. 761-788. For yderligere oplysninger om MARAC, se: http://www.caada.org.uk/marac/Information_about_MARACs.html.

Figur 2: Uformelt samarbejde mellem myndigheder versus en integreret klientfokuseret tilgang
 Kilde: Præsentation af CO3-projektet på konferencen om bedste praksis den 12. december 2013.¹⁸

Socialt arbejde – Retsvæsen – Offentlige tjenester –Politi

Som nævnt er kædemodellen baseret på fælles arbejdsgange for aktiviteterne i arbejdsgruppen, når der indgår en anmeldelse om vold i hjemmet. Som vist i figur 3 (nedenfor) er de forskellige medlemmer af arbejdsgruppen fra de forskellige involverede organer i CO3-projektet fysisk placeret det samme sted, og der anvendes et fælles registreringsværktøj for at styrke partnerskabet og øge effektiviteten.

¹⁸ For at se hele præsentationen, klik på:
http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18.

Figur 3: CO3-kædemodellen

Kilde: Præsentation af CO3-projektet på konferencen om bedste praksis den 12. december 2013.¹⁹

Socialt arbejde – Retsvæsen

Modtagelse – Information – Vurdering – Sagsstyring – Gennemførelse – Evaluering

Offentlige tjenester – Politi

Som vist i figur 3 er hele gruppen fra anmeldelsestidspunktet involveret i behandlingen af oplysningerne, vurderingen af problemet og risikoen, udviklingen og gennemførelsen af en handlingsplan med fokus på den pågældende families stærke sider og evalueringen af virkningerne af foranstaltningerne. I denne forbindelse udpeges en sagsbehandler, der følger sagen tæt.

CO3-projektet er stadig i en pilotfase. Der vil blive foretaget en resultatevaluering i 2014.

1.1.3. Tidlig forebyggelse og betydningen af uddannelse

Det kroatiske projekt "Et liv uden vold" er rettet mod unge teenagere i alderen 13-14 år og er baseret på interaktive workshopper på skoler, konceptkunstprogrammer og interaktive ungdomsdebatter. Projektet omfatter desuden en generel oplysningskampagne med inddragelse af ledende skikkelser i lokalsamfundet og berømte kunstnere. Formålet med projektet er at skabe en kultur af ikkevold og tolerance gennem udveksling af viden om årsagerne til og konsekvenserne af vold og om, hvordan der skal sættes ind over for vold eller negative hændelser. I projektet er der ligeledes fokus på menneskelige relationer gennem et personligt, ikkevoldeligt engagement for at forhindre, at volden nedarves fra generation til generation.

Forskning viser, at uddannelsesprogrammer om primær forebyggelse kan medvirke til at ændre holdninger, opbygge modstandsdygtighed og fastlægge retningslinjer for sunde relationer (Hester & Westmarland, 2005²⁰, Gadd et al., 2013²¹). Betydningen af disse programmer og den rolle, som uddannelsessystemet kan spille med hensyn til at reducere den sociale accept af vold mod kvinder og vold i hjemmet, er derfor almindelig anerkendt. I *Rådets konklusioner om bekæmpelse af vold mod kvinder og sikring af støtte til ofre for vold i hjemmet*²² opfordrede Rådet bl.a. Europa-Parlamentet, Europa-Kommissionen og medlemsstaterne til at "lægge vægt på primær forebyggelse af vold mod kvinder, bl.a. i erkendelse af den rolle, uddannelsessystemet spiller som en af de vigtigste kilder til socialisering og central formidler af traditionelle, kulturelle og sociale normer, der også kan omfatte negative elementer som f.eks. fremstillingen af kønsstereotyper og fastlåste kønsroller, der er medvirkende til vold mod kvinder."

I skolebaserede forebyggelsesprogrammer er der ofte fokus på partner- eller datingvold blandt teenagere. Formålet med disse programmer er at hjælpe unge med at opbygge sunde parforhold og forhindre voldsmønstre, der kan videreføres i voksenlivet (De La Rue

¹⁹ For at se hele præsentationen, klik på:

http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18.

²⁰ Hester, M. & N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*, Home Office Research Study 290, London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

²¹ Gadd, D., C.L. Fox, M.-L. Corr, I. Butler & J. Bragg (2013). *From boys to men project: overview and recommendations*. [<http://www.boystomenproject.com/wp-content/uploads/2013/10/Recommendations.pdf>].

²² Vedtaget den 6. december 2012:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=DA&t=PDF&qc=true&sc=false&f=ST%2017444%202012%20INI I>.

et al., 2013²³). Programmerne for tidlig (primær og sekundær) forebyggelse af vold i parforhold gennem uddannelse er imidlertid meget forskellige, og de (langsigtede) resultater er ikke altid lette at måle eller overbevisende (se f.eks. Fellmeth et al., 2013²⁴, WHO, 2009²⁵). De unge deltagere i disse programmer for tidlig forebyggelse skal følges gennem mange år for at finde ud af, om disse programmer rent faktisk reducerer vold (i hjemmet), og disse data foreligger ofte ikke (Wolfe & Jaffe, 1999²⁶).

I det britiske forskningsprojekt *From Boys to Men*²⁷, der finansieres af Det Økonomiske og Sociale Forskningsråd, forsøger man at finde ud af, hvad der kan gøres for at reducere antallet af unge mænd, der udøver vold i hjemmet (Gadd et al., 2013). På baggrund af en undersøgelse med deltagelse af omkring 1 200 13-14 årige fandt forskerne frem til, at der for både drenges og pigers vedkommende var en meget tydelig forbindelse mellem det at være offer eller udøver af vold i parforhold og det at have været vidne til følelsesmæssig og/eller fysisk vold mellem forældrene i hjemmet (Fox et al., 2013²⁸). Der var med andre ord større sandsynlighed for, at ofre for datingvold også selv havde udøvet vold sammenlignet med ikkeofre, og der var også større sandsynlighed for at unge, der havde oplevet vold i familien, havde været udsat for eller udøvet vold i deres eget forhold sammenlignet med unge, der aldrig havde oplevet vold i hjemmet. Resultaterne viste desuden, at der var betydelige barrierer for at søge hjælp hos fagfolk – både for ofre, gerningsmænd og vidner, navnlig for drenge.

I et andet EU-projekt finansieret under Daphne III-programmet var der fokus på uddannelsesprogrammer til forebyggelse af overgreb i hjemmet på skoler i Det Forenede Kongerige, Frankrig og Spanien med udgangspunkt i forskellige fokusgrupper af unge i alderen 10-11 år og 13-14 år (Fox et al., 2014²⁹). De første resultater viste, at der bør være fokus på tre aspekter: i) programindhold, ii) undervisningsmetoderne og iii) underviserne/facilitatorerne. På grundlag af resultaterne af disse fokusgrupper i Det Forenede Kongerige drog forskerne følgende foreløbige konklusioner:

- **Programindhold:** Underviserne bør gøre sig klart, at der er forskel mellem større bevidsthed og større forståelse af spørgsmålet. Man bør ligeledes være opmærksom på kønsrelateret feilkommunikation. Hvis der f.eks. er fokus på manden som voldsudøver og kvinden som offer, er der risiko for, at drengene bliver demotiverede. Tilgangen til kønsrelaterede aspekter skal afvejes nøje og være mere gennemtænkt.
- **Undervisningsmetoder:** En "én for alle"-strategi bør undgås. Programmerne bør i højere grad imødegå de pågældende studerende/elevs behov og erfaringer.
- **Programleder(e):** Lærerne synes at have de bedste forudsætninger for at lede programmet i tæt samarbejde med skolen som helhed og eksterne organisationer,

²³ De La Rue, L., J.R. Polanin, D.L. Espelage, T.D. Pigott (2013). *School-based Interventions to Reduce Dating and Sexual Violence: A Systematic Review*, The Campbell Collaboration.

²⁴ Fellmeth, G.L.T., C. Heffernan, J. Nurse, S. Habibula & D. Sethi (2013). Educational and Skills-Based Interventions for Preventing Relationship and Dating Violence in Adolescents and Young Adults, *Campbell Systematic Reviews*, 2013: 14.

²⁵ Verdenssundhedsorganisationen (WHO) (2009). *Violence prevention the evidence – Promoting gender equality to prevent violence against women*. Genève: Verdenssundhedsorganisationen.

²⁶ Wolfe, D.A. & P.G. Jaffe (1999). Emerging strategies in the prevention of domestic violence, *The Future of Children – Domestic Violence and Children*, 9(3), s. 133-144.

²⁷ For yderligere oplysninger, se: <http://www.boystomenproject.com/>.

²⁸ Fox, C.L., M.-L. Corr, D. Gadd & I. Butler (2013). Young teenagers' experiences of domestic abuse. *Journal of Youth Studies*, s. 1-17.

²⁹ Fox, C.L., R. Hale & D. Gadd (2014). Domestic abuse prevention education: listening to the views of young people. *Sex Education*, 14(1), s. 28-41.

hvis de har den fornødne tillid og de fornødne færdigheder til at gøre det og til at håndtere det ubehag, som gruppen måtte føle.

I det kroatiske projekt "Et liv uden vold" er der fokus på nogle af de aspekter, der er nævnt i dette afsnit. Projektet omfatter både generel bevidstgørelse gennem en stærk tilstedeværelse i medierne og involvering af kendte mennesker og direkte forebyggende arbejde blandt unge teenagere ved brug af dynamiske og interaktive arbejdsmetoder, der inddrager teenagerne på forskellig vis:

- de **interaktive workshopper på skoler**, der ledes af politiet, en ngo og UNDP i tæt samarbejde med lærerne og underviserne
- **konceptkunstprogrammet**, der omfatter temaskuespil og teater, hvor de unge lærer at tænke på en ny og ukendt måde gennem deres præstationer og den direkte kommunikation med skuespillerne eller gennem musik og sang med det formål at fremme positive holdninger
- den **interaktive debat** om ikkevold, tolerance og forskelsbehandling, herunder skriftlige indlæg om vold og håndteringen af vold, hvor der opfordres til kritisk tænkning, og afholdelse af møder med repræsentanter for politiet og andre statslige myndigheder, internationale organisationer og civilsamfundsorganisationer for aktivt at inddrage teenagere i det bredere samfund og tilskynde til anmeldelsen af vold.

2. Foreløbige konklusioner fra konferencen om bedste praksis i 2013

Som nævnt var deltagerne på konferencen for bedste praksis også i år politiske beslutningstagere, forskere og praktikere fra alle EU-medlemsstater, der aktivt forebygger vold i hjemmet. Målet var at skabe mulighed for at udveksle og formidle erfaringer og viden og redegøre for den nuværende gode praksis for forebyggelse af vold i hjemmet.

Der var indlæg fra forskellige internationale organisationer såsom Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (Frankfurt), Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE), Det Europæiske Forum for Sikkerhed i Byerne (EFUS) og Amnesty International. Desuden blev der afholdt fire panelsessioner, hvor alle ECPA-projekterne blev præsenteret. De enkelte sessioner blev indledt og ledet af en ekspert, som var blevet inviteret af EUCPN's sekretariat.

- Session 1 om "taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger" ledet af Anne Groenen, Thomas More Kempen University College, Belgien
- Session 2 om "sociale støttemekanismer for voldsofre og generel bevidstgørelse" ledet af João Lazaro, den portugisiske støtteforening for ofre, Portugal
- Session 3 om "risikovurdering og programmer for tidlig forebyggelse" ledet af Chiara Sgarbi, Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia, Italien
- Session 4 om "ændring af voldelig adfærd & tværinstitutionelt samarbejde" ledet af John Kwaks, European Organisation for Probation (CEP)

De fire eksperter blev ligeledes inviteret til at deltage i konferencens sidste runde, hvor der blev draget endelige konklusioner, og hvor de fik mulighed for at give udtryk for deres holdninger til emnet og indlæggene om god praksis, pege på fremtidige udfordringer og fremsætte anbefalinger.

Det litauiske formandskab er i øjeblikket ved at udarbejde en *håndbog om god praksis* for forebyggelse af vold i hjemmet med alle præsentationerne af ECPA-projekterne og yderligere eksempler på praksis i Litauen og andre medlemsstater. Håndbogen vil desuden indeholde konklusioner om forebyggelse af vold i hjemmet baseret på de væsentlige indlæg og sammendragene af alle drøftelserne og en række endelige anbefalinger til europæiske praktikere (se også bilag I). Håndbogen forventes offentliggjort i første halvdel af 2014.

I nedenstående liste redegøres der kort for en række foreløbige konklusioner og anbefalinger fremsat af eksperterne under den sidste runde, hvor der blev draget endelige konklusioner, baseret på deres egne erfaringer og de projekter, der var blevet præsenteret under panelsessionerne. De vedrører ligeledes en række af de aspekter, der er beskrevet i punkt 1.1 (se ovenfor). Den fuldstændige liste over konklusioner og anbefalinger, som er blevet udarbejdet og offentliggjort af den litauiske formandskab, er også medtaget i bilag I.

- Betydningen af en **tværfaglig strategi med inddragelse af forskellige myndigheder** blev understreget flere gange. Det må ikke blot være tomme ord. Der bør gøres en reel indsats for at samarbejde og inddrage forskellige interessenter i processen.
- Det kræver imidlertid, at man har mod til at gå ind i en diskussion på trods af forskellige synspunkter. Det blev betragtet som den rigtige vej frem at **gå bort fra den monolitiske konsensusstrategi**.
- Det er nyttigt at udpege en person til at koordinere arbejdet, når flere organer eller tjenester samarbejder. Det er f.eks. værd at undersøge nærmere, om der skal udpeges **en uafhængig sagsbehandler** (ikke tilknyttet politiet, retsvæsenet eller de sociale myndigheder), som koordinerer og følger hver enkelt sag.
- Det kan stærkt anbefales at etablere **partnerskaber** mellem civilsamfundet og statslige organer på alle niveauer.
- Det blev understreget, at der i arbejdet bør være **fokus på ofret**. Det er vigtigt at udvikle værktøjer til forebyggelse af gentagen vold i hjemmet, f.eks. inden for **risikovurdering**, men hjælp og støtte til ofre skal være det endelige mål.
- **Uddannede fagfolk** bør have ordentlig viden om dynamikken og de forskellige former for vold i parforhold og være i stand til at foretage en vurdering af situationen ved brug af pålidelige risikovurderingsværktøjer og deres intuition med inddragelse af både ofret og gerningsmanden.
- **Generel bevidstgørelse** gennem offentlige kampagner anerkendes som en vigtig indsats i forebyggelsen af vold i hjemmet og fremme af intolerance over for vold.
- Der bør gøres en indsats for at afsløre den vold, som ofte er skjult i hjemmet. En **stigning i antallet af politianmeldelser** kan derfor være et godt tegn på, at de pågældende er ved at undslippe volden. Det er ikke nok blot at se på tallene.
- **Tidlig forebyggelse** gennem foranstaltninger i skoler kan medvirke til at mindske tolerancen over for vold og voldelig adfærd ved at påvirke de unge i en tidlig alder.
- Der bør både sættes ind på EU-plan og på nationalt plan under hensyntagen til **kulturelle forskelle og den pågældende kontekst**. Det kan f.eks. ikke antages, at holdningen til køn og familie og vold er den samme i Nord- og Sydeuropa.
- Da vold i hjemmet og kønsbestemt vold er en udfordring i næsten alle EU-lande, er det yderst vigtigt at **udveksle idéer, viden, praksis og forskning**.

Fremtidige udfordringer inden for forebyggelse af vold i hjemmet – EUCPN-videnudveksling

På trods af den store indsats, der er blevet gjort for at bekæmpe vold mod kvinder og vold i hjemmet, er der stadig en lang række fremtidige udfordringer. Rådet anerkendte i sine konklusioner fra december 2012³⁰, at der skal gøres mere inden for koordinering og finansiering af støttetjenester til ofre, målrettede forebyggelsesprogrammer, uddannelse af fagfolk og forbedring af indsamling af data på nationalt plan og på EU-plan. Disse og andre mål er ligeledes nævnt i forskellige andre rapporter, konklusioner og anbefalinger fra en række internationale og europæiske organisationer, bl.a. EIGE og EØSU som allerede nævnt (se ovenfor).

Som nævnt ovenfor arbejder EUCPN også jævnligt med temaet vold i hjemmet. Under de cypriotiske og irske formandskaber i 2012-2013 blev der afholdt en række videnudvekslingsmøder, hvor medlemmerne blev opfordret til at drøfte de store udfordringer, som deres lande står over for inden for forebyggelse af vold i hjemmet. De blev desuden opfordret til at oplyse, hvilken viden eller praksis for forebyggelse af vold i hjemmet i andre jurisdiktioner, de kunne drage nytte af.

De væsentligste store udfordringer var:

- En stor udfordring, der blev påpeget, er behovet for en **generel ændring af kulturen og holdningen** til vold i hjemmet. Trods alle bestræbelser synes der fortsat at være alt for stor tolerance over for vold i hjemmet. Det kan ikke længere betragtes som et privat anliggende, men bør betragtes som et anliggende for staten og samfundet som helhed.
- Det anerkendes ligeledes, at **mediernes spiller en vigtig rolle** i oplysningen af offentligheden. Det er derfor vigtigt at opretholde tætte kontakter til forskellige medier og lancere kampagner regelmæssigt.
- Derudover **bør ofre, men også vidner og endog gerningsmænd, tilskyndes til at stå frem.**
- **En bedre dataindsamling og registrering** til støtte for udarbejdelsen af **mere effektive handlingsplaner** er en høj prioritet, men også en stor udfordring.
- Der skal **fastlægges risikovurderingskriterier og indføres et edb-baseret informationssystem**, der både anvendes af politiet og retsvæsenet, for at sikre, at strategierne til beskyttelse af ofre bliver så effektive som muligt.
- Der skal foretages flere **investeringer i primær forebyggelse** gennem oplysning, uddannelse og undervisning. Der skal ligeledes gøres en større indsats for at **nå ud til indvandrere.**
- Der skal foretages flere investeringer i arbejdet med **børn som vidner** til vold i hjemmet, men også i arbejdet med **voldelige gerningsmænd og resocialiseringsprogrammer.**
- Der er stadig en ganske betydelig reviktimisering, og der skal derfor gøres en større indsats for at **øge effektiviteten af håndteringen af vold i hjemmet**, f.eks. gennem efteruddannelse af fagfolk, oprettelse af specialiserede indsatsenheder, udvikling af en gennemskuelig og effektiv procedure for opfølgning på disse sager og investeringer i programmer for gerningsmænd eller adfærdsændringsprogrammer.

³⁰ Se: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf.

- Det er nødvendigt i højere grad at fremme **inddragelsen af civilsamfundet, ngo'er og andre organisationer.**
- Der bør endvidere være mere fokus på **vold mod ældre, vold mellem partnere af samme køn og kvinders vold mod mænd.**
- Endelig bør **udvekslingen af viden og god praksis** i og mellem EU-landene være mere effektiv.

Som et EU-dækkende netværk spiller EUCPN en vigtig rolle i udvekslingen af oplysninger, viden og praksis mellem medlemsstaterne. Gennem denne udveksling kan medlemmerne lære af hinanden og finde andre og bedre metoder til at forebygge og bekæmpe vold i hjemmet. Derudover er EUCPN en platform, hvor der kan stilles direkte specifikke spørgsmål til alle medlemmerne.

Ud over udveksling af foreliggende oplysninger er det ligeledes vigtigt at undersøge, hvilken (type) oplysninger alle eller nogle af EU-landene mangler eller har brug for. Under det irske formandskab blev landene derfor opfordret til at oplyse, hvilken viden eller praksis for forebyggelse af vold i hjemmet i andre jurisdiktioner, de kunne drage nytte af. Nogle af svarene var naturligvis tæt forbundet med ovennævnte udfordringer, men der blev også fremdraget en række nye aspekter.

- eksempler på **god praksis i sager om æresrelateret vold**
- **forebyggelsesmetoder for særlige (udsatte) grupper**, f.eks. handicappede, ældre, børn og unge og gerningsmænd
- **risikovurderingsmetoder** og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse
- **mæglingens effektivitet** i sager om vold i hjemmet
- **retlige foranstaltninger** såsom polititilhold eller politibeskyttelse og de retlige skridt, som skoler og de sociale myndigheder og sundhedsmyndighederne kan tage, når de har mistanke om og/eller opdager vold i hjemmet.

Som konkluderet af en ekspert på konferencen om bedste praksis i Vilnius:

"Bekæmpelse af vold er en permanent opgave for ofrene og for den næste generation.
Det stopper aldrig!"

Andre interessante kilder til (praktiske) oplysninger og retningslinjer

Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE) er et selvstændigt EU-organ, der er oprettet med henblik på at bidrage til og styrke ligestillingen mellem mænd og kvinder, herunder integration af ligestillingsaspektet i alle EU's politikker og de heraf følgende nationale politikker og bekæmpelse af forskelsbehandling på grundlag af køn, og for at øge EU-borgernes bevidsthed om ligestilling mellem mænd og kvinder. Instituttets indsats mod vold i hjemmet omfatter oplysning om forskellige ressourcer, god praksis, metoder og værktøjer og om de aktører, der er involveret i forebyggelse og bekæmpelse af vold i hjemmet. For yderligere oplysninger, se: <http://eige.europa.eu/content/domestic-violence>.

"Compendium of Practices and Policies on Women's Safety", udarbejdet af Det Internationale Center for Kriminalitetsforebyggelse (ICPC) i 2008, omfatter strategier og programmer fra hele verden til fremme af kvinders sikkerhed. For at læse kompendiet, klik på: http://www.crime-prevention-intl.org/fileadmin/user_upload/Publications/Women_s_Safety_A_universal_concern_ANG.pdf.

Håndbogen og uddannelsesprogrammet udarbejdet af FN's Kontor for Narkotikakontrol og Kriminalitetsbekæmpelse (UNODC) om en effektiv politiindsats over for vold mod kvinder giver et overblik over relevante normer og standarder og udstikker retningslinjer til de myndigheder, der kommer først ind i billedet, f.eks. politiet, for, hvordan der skal sættes ind over for vold mod kvinder. (Håndbogen kan downloades ved at klikke på: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf – for downloading uddannelsesprogrammet, klik på: http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Training_Curriculum_on_Effective_Police_Responses_to_Violence_against_Women.pdf).

De individuelle årlige landerapporter udarbejdet af *Kvinder mod vold i Europa (Wave)* indeholder detaljerede oplysninger om støttetjenester for kvinder og kvalitetsstandarder i hele Europa. For yderligere oplysninger, se: <http://www.wave-network.org/country-info>.

Serien af korte notater om forebyggelse af vold udarbejdet af *Verdenssundhedsorganisationen* indeholder oplysninger om effektive foranstaltninger til forebyggelse af personvold (herunder mod kvinder og piger) og selvskade. Formålet med notaterne er at udstikke klare retningslinjer for, hvordan bidragsydere, politiske beslutningstagere og de instanser, der er ansvarlige for gennemførelsen, kan øge indvirkningen af den voldsforebyggende indsats. For yderligere oplysninger og downloading af serien, se: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/4th_milestones_meeting/publications/en/index.html.

Bilag I – Konklusioner og anbefalinger fra EUCPN's konference om bedste praksis i 2013³¹.

Temaet for uddelingen af den europæiske kriminalitetsforebyggelsespris i 2013 og for konferencen om bedste praksis i 2013 var forebyggelse af vold i hjemmet.

Vold i hjemmet kan defineres som enhver form for truende adfærd, vold eller overgreb (af psykologisk, fysisk, seksuel, økonomisk eller følelsesmæssig art) mellem personer, der er eller har været intime partnere eller familiemedlemmer, uanset køn eller seksuel orientering. Enhver kan udsættes for vold i hjemmet, og vold kan forekomme i forhold af enhver art, uanset alder, køn, race, seksuel orientering, formueforhold og geografi.

Temaet var inddelt i fem deltemaer, som blev taklet på forskellig vis på videnuvekslingsmøderne, ved udfyldelse af spørgeskemaer eller under panelsessionerne på konferencen om bedste praksis:

- taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger
- sociale støttemekanismer for volds ofre
- mægling i sager om vold i hjemmet
- programmer til ændring af voldelig adfærd og indvirkningen på straffniveauet
- risikovurdering og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse.

Disse konklusioner og anbefalinger er baseret på sammendragene af drøftelserne under videnuvekslingsmøderne i EUCPN-regi, der fandt sted den 12. september 2013 i Vilnius, den 21. maj 2013 i Dublin og den 19. september 2012 i Larnaca, svar fra 11 medlemsstater på de spørgeskemaer, som det litauiske formandskab havde fremsendt forud for videnuvekslingsmøderne i Vilnius, sammendrag af drøftelserne på konferencen om bedste praksis i 2013, uddrag af EUCPN-værktøjskasse nr. 4 om "Bekæmpelse af vold i hjemmet i EU – politikker & praksis" samt de væsentlige indlæg på konferencen om bedste praksis i 2013.

Konklusioner

Generelle konklusioner

- Betydningen af en tværfaglig strategi med inddragelse af forskellige myndigheder blev understreget flere gange på konferencen. Det blev betragtet som den rigtige vej frem at gå bort fra den monolitiske konsensusstrategi. Det kræver imidlertid, at man har mod til at gå ind i en diskussion på trods af forskellige synspunkter.
- Ofrenes sikkerhed er det primære fokuspunkt for forebyggelse af vold i hjemmet. Alle de trufne foranstaltninger og anvendte værktøjer er rettet mod opfyldelsen af dette endelige mål.
- Det er vanskeligt at sikre, at alle de aktører, der er involveret i sager om vold i hjemmet, til stadighed har et højt fagligt niveau uden permanente uddannelsesprogrammer vedrørende vold i hjemmet.

³¹ Offentliggjort af det litauiske formandskab.

- Generel bevidstgørelse gennem offentlige kampagner anerkendes som en vigtig indsats i forebyggelsen af vold i hjemmet og fremme af intolerance over for vold.
- Konkrete foranstaltninger kan resultere i et stigende antal politianmeldelser, men i dette tilfælde kan flere anmeldelser indikere, at indsatsen har haft en indvirkning. En stigning i antallet af politianmeldelser kan være et tegn på, at de pågældende er ved at undslippe volden.
- Tidlig forebyggelse gennem foranstaltninger i skoler kan medvirke til at mindske tolerancen over for vold og voldelig adfærd ved at påvirke de unge i en tidlig alder.
- Vold i hjemmet og kønsbestemt vold er en udfordring i næsten alle EU-lande, men der kan være forskel på de trufne foranstaltninger og de anvendte redskaber i medlemsstaterne afhængigt af konteksten og samfundet.
- Når man taler om kønsbestemt vold, skal det kulturelle aspekt tages i betragtning. Man bør gøre sig klart, at opfattelsen af familien og parforhold kan variere fra et EU-land til et andet.

Taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger

- I de fleste medlemsstater er de primære foranstaltninger rettet mod at stoppe volden ved politiets indgriben, yde førstehjælp til ofret, træffe forholdsregler over for gerningsmanden, registrere de faktiske omstændigheder, indsamle beviser, underrette og samarbejde med de sociale myndigheder, sundhedsinstitutioner og ngo'er og informere ofret om mulighederne for hjælp.
- Hvorvidt det er nødvendigt at have særlig lovgivning om vold i hjemmet afhænger af retstraditionen. De fleste medlemsstater har ikke indført særlig lovgivning om primære foranstaltninger specifikt rettet mod vold i hjemmet. De primære foranstaltninger over for vold i hjemmet er hovedsagelig fastlagt i politilovgivningen og straffeloven.
- Nogle lande har indført interne procedurer eller særlige retningslinjer for politibetjente om, hvordan de skal forholde sig i disse situationer.
- De fleste lande har ikke specialister i de politienheder, der håndterer sager om vold i hjemmet. I nogle tilfælde håndteres sager om vold i hjemmet af specialbetjente, men de beskæftiger sig som regel også med andre sager, som vedrører den offentlige orden.
- Kun få medlemsstater anvender tekniske værktøjer (f.eks. armbånd) i sager om vold i hjemmet, men kun i de tilfælde, hvor ofret er alvorlig truet.
- I forbindelse med arbejdet med familier, der har oplevet vold i hjemmet, er et af de vigtigste taktiske aspekter at udvikle værktøjer, der forhindrer sekundær viktimitisering.
- Det henhører ofte under domstolenes kompetence at afsige kendelser om midlertidigt polititilhold eller politibeskyttelse, der er et af de vigtigste redskaber til forebyggelse af sekundær viktimitisering. I en række medlemsstater kan politiet i henhold til særlige bestemmelser selv give denne beskyttelse til ofrene og

således gribe øjeblikkeligt ind over for vold i hjemmet og dermed spare tid og sikre ofrets sikkerhed.

Sociale støttemekanismer for volds ofre

- Vold i hjemmet er et horisontalt problem, der nødvendiggør en integreret strategi. Det er afgørende, at alle partnere samarbejder gennem institutionel koordinering, for at sikre en effektiv gennemførelse af alle foranstaltningerne.
- Samarbejdet mellem de retshåndhævende og sociale myndigheder er primært baseret på to modeller. Den første er TOP->BOTTOM-modellen, der er baseret på en national plan, hvor de statslige institutioner pålægger praktikerne opgaver. Dette kan ske enten formelt eller uformelt. Den anden model er BOTTOM->TOP-modellen, der er en decentraliseret model, hvor initiativerne iværksættes af ngo'er, politiet og anklagere, hovedsagelig gennem sociale støttetjenester.
- Støtten til ofre for vold i hjemmet efter hændelsen er altid baseret på en tværfaglig strategi, men den ydes og koordineres hovedsagelig af ngo'er: specialiserede støttecentre, støttetjenester for ofre, interventionscentre eller statslige institutioner og civilsamfundsorganisationer, der finansieres eller samfinansieres af staten.
- Samarbejdet mellem de retshåndhævende og sociale myndigheder, der yder bistand til ofre, og andre sociale partnere, er fastlagt i lovgivningen i de fleste medlemsstater. Nogle af medlemsstaterne har indført kvalitetsstyringssystemer for at forbedre tjenesternes kvalitet.
- Nogle medlemsstater har ikke udpeget en national koordinator for forebyggelse af vold i hjemmet. Ofte deles ansvaret af flere institutioner, men nogle medlemsstater har endog udpeget regionale/lokale koordinatore i fasen forud for retssager om vold i hjemmet.
- Frivillige spiller en stor rolle i forbindelse med offerstøtte og bidrager i høj grad til støttekædens succes.
- Årsagerne til den manglende anmeldelse af vold er kendte, og der er omfattende undersøgelser og forskning på dette område. Det skyldes manglende viden om handlingens ulovlighed, affærdigelse af handlingen, den lave forventning til efterforskningens resultater, frygten for at afsløre visse sider af ens privatliv eller intime liv, skam, skyldfølelse, frygt for gengældelse og manglende tiltro til retssystemet og støttesystemerne.
- Der skal til stadighed iværksættes oplysningsforanstaltninger sideløbende med koordineringen af støtten til ofre for vold i hjemmet.

Mægling i sager om vold i hjemmet

- Innovativ anvendelse af mægling i praksis viser, at det er muligt og nyttigt at mægle i sager om vold i hjemmet, men der skal foretages en nøje vurdering af den konkrete voldssituation og dens konsekvenser og af ofrets forventninger.

- Det kan konkluderes, at mægling i sager om vold i hjemmet navnlig er en succes, når der er tale om psykisk eller økonomisk vold og ofret ikke lider mere alvorlig personskade.
- I de fleste tilfælde er der i mæglingsmodellen i sager om vold i hjemmet ikke fokus på forsoning, men snarere på at finde en passende og fornuftig løsning for begge parter i konflikten.
- Der er kun adgang til forsoning og mægling i forbindelse med de mest hyppige former for vold i hjemmet i nogle lande. Domstolen kan træffe afgørelse herom under den indledende efterforskning forud for retssagen, under retssagen eller endog i dommen.
- I de fleste medlemsstater indgår mægling i programmerne for gerningsmænd eller i støttetjenesterne for ofre.
- Forsoningsfasen har generelt ingen indflydelse på den strafferetlige sanktion. I sager, hvor mæglingen har indflydelse på retsprocessen, kan den enten være et alternativ til den strafferetlige procedure, der således afsluttes, eller have indflydelse på strafudmålingen på grundlag af en individuel vurdering.
- I perioden forud for retssagen eller under retssagen henhører forsoning og mægling under domstolene. Ngo'erne gennemfører subsidierede projekter, som koordineres af specialiserede tjenester. I nogle medlemsstater har de akkrediterede mæglere eller ansatte i tilsyns- og mæglingstjenesten beføjelse til at tilbyde mægling til voldsofre og deres familier.

Programmer til ændring af voldelig adfærd og indvirkningen på strafniveauet

- Programmer til ændring af gerningsmandens adfærd kan spille en vigtig rolle i forebyggelsen af gentagen vold i hjemmet. De bør derfor være omfattet af den tværfaglige strategi.
- Omfanget af og anvendelsesområdet for programmer til ændring af voldelig adfærd varierer fra medlemsstat til medlemsstat, men arbejdet er ofte baseret på internationale partners gode praksis.
- Effektiviteten af foranstaltningerne i programmer til ændring af gerningsmandens adfærd er langt højere, når både gerningsmand og offer og de familiemedlemmer, der har været vidne til volden, inddrages i det forebyggende arbejde.
- Krisecentre for mænd hjælper mænd med at håndtere deres psykologiske, følelsesmæssige og sociale problemer og understøtter forebyggelsen af vold i hjemmet i familier.
- Det er vigtigt at ændre den voldelige adfærd, ikke kun i de tilfælde, hvor en voldelig person fortsat lever sammen med familien, men også hvis forholdet går i opløsning. Voldelige personer bør derfor have hjælp til at forbedre deres adfærd i parforhold og lære at håndtere problemer mere effektivt – uden brug af vold.

Risikovurdering og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse

- Under konferencen blev det understreget, at interessen for risikovurdering er ganske ny. Der har kun været fokus på dette aspekt i de sidste 25 år. Dette forskningsområde er et meget vigtigt led i beskyttelsen af ofre og bestræbelserne på at begrænse farlig og skadelig adfærd.
- Der foretages ikke altid en vurdering af de voldsrelaterede risikofaktorer eller de forskellige voldsfaser i forbindelse med indførelsen af kriminalpræventive programmer til forebyggelse af vold i hjemmet.
- Det er nødvendigt at foretage en nøje vurdering af risikoen i den pågældende sag for at beskytte ofret, træffe afgørelse om omfanget af de politimæssige og retlige tiltag, udarbejde handlingsplaner og angive behandlingsbehovet.
- Risikovurderingen omfatter normalt tre faser: i) indsamling af oplysninger og screening – identificering af højrisikosager under hensyntagen til de begrænsede ressourcer, ii) vurdering og klassificering af forskellige risici og iii) fastlæggelse af risikostyringsstrategier, dvs. handlingsplaner og foranstaltninger.
- De vigtigste risikovurderingsstrategier er den kliniske metode (baseret på evaluatorens erfaringer og kvalifikationer og idiografisk udvælgelse af oplysninger fra sag til sag), aktuar metoden (oplysningerne vurderes og kombineres på grundlag af bestemte og udtrykkelige regler og klare kriterier for udvælgelse af oplysninger og statistisk signifikante grupper) og den strukturerede faglige vurdering (kombination af strategier, udvælgelse af oplysninger om personlighed og baggrund, teoretisk viden og egen fortolkning og kort drøftelse af risikovurderingens anvendelighed i praksis).
- Det er vanskeligt at vurdere risikoen for vold, og det kræver en række forskellige færdigheder og kompetencer afhængigt af de konkrete sager.
- Det skal endelig nævnes, at enhver risikovurdering er behæftet med en vis usikkerhed. Det er umuligt at forudsige menneskers adfærd uden forbehold. Almindelig sund fornuft og teoretisk indsigt er de bedste metoder til at forstå kompleks voldelig/farlig adfærd.

Anbefalinger om forebyggelse af vold i hjemmet

Generelle anbefalinger

- De sociale partnere bør gøre en reel indsats for at samarbejde og inddrage forskellige interessenter i processen. Det er vigtigt at kommunikere interinstitutionelt. Det kan stærkt anbefales at etablere partnerskaber mellem civilsamfundet og statslige organer på alle niveauer.
- Der bør være fokus på ofret i aktørernes arbejde. Det er vigtigt at udvikle værktøjer, f.eks. inden for risikovurdering, for at forebygge gentagen vold i hjemmet, men hjælp og støtte til ofre skal være det afgørende aspekt.
- Uddannede fagfolk, der beskæftiger sig med sager om vold i hjemmet, skal have en ordentlig viden om dynamikken og de forskellige former for vold i parforhold. De bør være i stand til at foretage en vurdering af situationen ved brug af

pålidelige risikovurderingsværktøjer og deres intuition med inddragelse af både ofret og gerningsmanden.

- Fælles uddannelsesprogrammer for politibetjente, dommere, anklagere, retsmedicinere, socialarbejdere og ansatte i sundhedssektoren kan bidrage til at fastlægge en fælles holdning og strategi til forebyggelse af vold i hjemmet.
- Der bør ligeledes udpeges en person til at koordinere arbejdet, når flere organer eller tjenester samarbejder. Det er f.eks. værd at undersøge nærmere, om der skal udpeges en uafhængig sagsbehandler (ikke tilknyttet politiet, retsvæsenet eller de sociale myndigheder), som koordinerer og følger hver enkelt sag. Det anbefales ligeledes at oprette en landsdækkende tværfaglig arbejdsgruppe/udvalg/kommission med inddragelse af ngo'er.
- Der bør iværksættes oplysningskampagner sideløbende med andre forebyggende aktiviteter. Disse kampagner er anerkendt som en af de bedste metoder til at nå ud til ofret, og de kan også resultere i en stigning i antallet af anmeldelser af vold i hjemmet.
- Der bør gøres en indsats for at afsløre den latente vold, som ofte er skjult i hjemmet. Det er ikke nok blot at se på tallene.
- Programmer for tidlig forebyggelse, der potentielt kan ændre de unges adfærd og holdninger til vold i hjemmet, bør indgå i pakken om tidlig forebyggelse af kriminalitet indført i skolerne af de vigtigste interessenter.
- Det er yderst vigtigt, at medlemsstaterne udveksler idéer, viden, praksis og forskning med henblik på indførelse af forskellig god praksis.
- Der bør både sættes ind på EU-plan og på nationalt plan under hensyntagen til kulturelle forskelle og den pågældende kontekst. Det kan f.eks. ikke antages, at holdningen til køn og familie og vold er den samme i Nord- og Sydeuropa. Derfor bør man altid tage udgangspunkt i en konkret kontekst og samtidig arbejde internationalt med dette spørgsmål.
- En tidlig indsats kan reducere de potentielle fremtidige omkostninger til sundhed, socialpolitik og faglige ressourcer og kan på lang sigt have positive virkninger for samfundet.

Taktikker og obligatoriske primære foranstaltninger

- Selv om det er bedst at indføre lovgivning specifikt rettet mod bekæmpelse af vold i hjemmet, kan klare taktikker og målrettede foranstaltninger være fastlagt i forskellige love og anden regulering, og ngo'er, sociale tjenester og særlige uddannelsesforanstaltninger kan inddrages i den tidlige indsats.
- Specialiserede politienheder til håndtering af sager om vold i hjemmet kan højne foranstaltningernes kvalitet. Det anbefales at udpege mindst én betjent til at koordinere sager om vold i hjemmet på hver politistation. Denne betjent skal samarbejde med ngo'er og ofrene og kontrollere, om gerningsmanden overholder de fastlagte forpligtelser.

- For så vidt angår de andre taktiske aspekter, bør forebyggelse af sekundær viktimering prioriteres. Ud over politiet bør ngo'er og de sociale myndigheder inddrages i denne proces, således at der tages hensyn til det bredere sociale aspekt af problemet med vold i hjemmet. En effektiv strategi forudsætter generelt detaljerede og strukturerede retningslinjer.
- Det kan stærkt anbefales at anvende den strategi, som anvendes i en række EU-lande, hvor politiet selv kan udstede tilhold. Dette sikrer, at der gribes hurtigere ind over for vold i hjemmet, og ofret får større sikkerhed.

Sociale støttemekanismer for volds ofre

- En tværfaglig strategi synes at være et godt værktøj i forbindelse med næsten alle former for kriminalpræventive foranstaltninger. Det er vigtigt at styrke effektive strategier, da det handler om at beskytte menneskers liv. Valget af den præcise model bør afhænge af de kulturelle, sociale og juridiske forhold i landet.
- Ngo'er, der yder støtte til ofre, synes at være en af de vigtigste interessenter inden for forebyggelse af vold i hjemmet på dette specifikke område. Deres bestræbelser bør støttes af staten og samfundet. Velorganiserede og stærke støttetjenester for ofre i et nationalt netværk kan føre til en harmonisering af støtten og højne dens kvalitet.
- For at sikre og højne kvaliteten af støtten til ofre bør der indføres et kvalitetsstyringssystem, og der bør udpeges en national koordinator for forebyggelse af vold i hjemmet.
- Samfundet bør motivere og støtte de frivilliges arbejde. En gratis hotline for ofrene til politiet eller ngo'er kan medvirke til at øge antallet af anmeldelser af vold i hjemmet og forhindre gerningsmændene i at vende tilbage.
- I lyset af ofrenes modvilje mod at indgive en anmeldelse er kriminalitetseksperterne nødt til at kommunikere mere effektivt, f.eks. ved at forklare betydningen af anmeldelsen af en forbrydelse, tilbagevise argumenterne for tavshed og frem for alt sikre ofrenes ret til information.
- Det er vigtigt at bryde tabuer, at øge bevidstheden om vold i hjemmet, at tale om problemet og så visuelt som muligt påpege konsekvenserne af at være offer for voldelige overgreb. Der bør ligeledes gøres en fortsat indsats for at inddrage beslutningstagerne i processen.
- I en model for foranstaltninger til støtte for ofre bør der være fokus på ofret som KLIENT og således tages hensyn til den pågældendes behov, beslutninger og holdninger.
- Interventionsmodellen bør ligeledes være baseret på princippet om lige muligheder og ligebehandling og princippet om ikkeforskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse, religion, seksuel orientering, alder, økonomiske status, uddannelsesniveau, ideologi eller andet.
- Foranstaltninger til støtte for ofre for vold i hjemmet bør iværksættes så tidligt som muligt og helst altid i direkte samarbejde med alle berørte aktører – politi, domstole og andre organisationer. Dette gøres for at forhindre, at situationen

eskalerer og mindske virkningerne af viktimisering samt for at undgå sekundær viktimisering, som ofre for vold i hjemmet ofte udsættes for.

Mægling i sager om vold i hjemmet

- Beslutningen om, hvorvidt mægling skal integreres i forebyggelsen af vold i hjemmet i den enkelte medlemsstat, bør træffes på grundlag af de juridiske forhold. Det skal endvidere fremhæves, at mægling henhører under særlige institutioners aktiviteter.
- Det kan anbefales at harmonisere ændringerne af gerningsmandens adfærd med straffniveauet, hvis retssystemet gør det muligt at foretage sådanne tilpasninger.
- Selv om mægling bidrager til en ny ikkevoldelig parforholdskultur, bør behovet for mægling i sager om vold i hjemmet vurderes individuelt.
- Det anbefales, at mæglingen i sager om vold i hjemmet varetages af særlig uddannede mæglere med mindst nogle års erfaring.
- Det skal være klart, at ofrene skal sige ja til at deltage i mæglingen, og at de til enhver tid har ret til at trække sig ud af processen.

Programmer til ændring af voldelig adfærd og indvirkningen på straffniveauet

- For at sikre en effektiv indsats skal hele det tværfaglige system (dvs. alle tjenester på social- og sundhedsområdet, retsvæsenet og kommunale/statslige myndigheder) inddrages, og der skal ligeledes etableres et tværinstitutionelt og endog internationalt samarbejde, og specialisterne skal gribe hurtigt ind.
- Det anbefales at foretage en risikovurdering af situationen, inden gerningsmanden indtræder i et adfærdsændringsprogram. Foranstaltningen bør være baseret på en korrekt diagnose af situationen, og egnede risikovurderingsinstrumenter i sager om vold i hjemmet omfatter anlæggelse af et offerperspektiv, en vurdering af risikoen for gentagen vold, den umiddelbare og langsigtede risiko og risikoen for ekstreme og alvorlige former for vold i hjemmet.
- Et overvågningsprogram med inddragelse af gerningsmandens ægtefælle og familiemedlemmer, hvis det er muligt, bør iværksættes sideløbende med hovedprogrammet.
- Hvis parret beslutter at fortsætte samlivet, er det vigtigt at yde støtte til begge ægtefæller.
- Gerningsmanden bør lære at afkode risikosignaler, få indsigt i årsagen til volden og hans egen rolle i forholdet og dets dynamik, tage ansvar for den (voldelige) adfærd, sætte sig ind i nye strategier, tilegne sig de egenskaber, der er nødvendige i et sikkert forhold og være parat til og motiveret for yderligere behandling (hvis det angives).

Risikovurdering og indvirkningen på grundlaget for beskyttelse

- Det er af afgørende betydning at identificere risikofaktorer for viktimisering i forebyggelsen og håndteringen af krisesituationer. Der bør fastlægges effektive strategier, som minimerer eller forbygger vold, på grundlag af empiriske data.

- Der bør udvikles effektive prognostiske og forebyggende modeller, der kan anvendes i et stort antal sager.
- Det kan være en nyttig strategi at fokusere på uddannelse/holdninger og bevidstgørelse børn og unge for at reducere eventuelle fremtidige risici for vold.
- Der bør udvikles specifikke uddannelsesprogrammer om risikovurdering til fagfolk, der beskæftiger sig med voldssager, således at de får adgang til korrekte oplysninger og specifikke operative værktøjer.

Kontaktoplysninger:

EUCPN's sekretariat
Tlf.: +32 2 557 33 30
Fax: +32 2 557 35 23
E-mail: eucpn@ibz.eu
Websted: www.eucpn.org

[D.P: Philip Willekens – Boulevard de Waterloo 76 – 1000 Bruxelles]

Veiligheid en Preventie
Sécurité et Prévention

